

„Бољшевици су од почетка били крајње неповерљиви према објективним мерилима за утврђивање истине. Лењин је, у делу 'Шта да се ради?', одлучно одбацио правила формалнолошког расуђивања, а међу њима оно најважније, правило непротивречја. Лењиново је откриће да постоје буржоаска и пролетерска истина, и да оне немају заједничког именитеља. Лењиниста не трага за истином, не утврђује је на основу разнородних података и налаза, путем проверавања и савњивања; он унапред располаже кључем којим се решавају све недоумице.”

Милован Данојлић, *Мука с речима*

„Мене пита шта сам чит'о? МЕНЕ пита ста сам чит'о?!?”

Душан Ковачевић, *Радован Трећи*

Када сам у свом претходном тексту приговорио Калику да не зна довољно о објекту своје критике, савременом либерализму то јест, те му препоручио да то знање стекне читањем на ову тему, ја сам свакако мислио на дела релевантних савремених либералних аутора. Да је Калик чит'о, у то нема сумње, и у свом последњем одговору се уопште не стиди да то покаже. Али шта је чит'о? Из чега он црпи своје познавање савременог либерализма? Под један, то су класици максизма-лењинизма, под два, то су предизборне смс поруке, под три, то су програм ЛДП-а и нешто што се зове “Повеља слободе”, под четири, то је интернет сајт на коме се, где ужаса, налазе и текстови Ајн Ренд и Маргарет Тачер (*nota bene*: не текстови сами, не књиге ових аутора, него сајт, референца је сајт, то јест – само његово постојање). Све је то опет лепо и красно (мада, примећујем да на списку литературе фале Стари и Нови завет, Тарабићи и “Куле стражаре”), али да ли је Калик испунио онај минимални услов за расправу о савременом либерализму, који сам му у свом прошлом тексту поставио? Одговор је, нажалост – не.

Јер да јесте, знао би понешто и о Ролсовом либералном егалитаризму који, по речима Томаса Нејгела, “комбинује врло снажне принципе социјалне и економске једнакости повезане са европским социјализмом и подједнако снажне принципе плуралистичке толеранције и личне слободе повезане са америчким либерализмом, и то кроз теорију која открива њихов заједнички темељ.” [\(1\)](#)

Знао би и да је у савременој либералној теорији, од “Врлине себичности”, омиљене баба-роге анти-либерала, Ајн Ренд, много утицајнија једна друга књига – “Врховна врлина”, Роналда Дворкина, која као врлину из сопственог наслова именује управо – једнакост [\(2\)](#). Знао би, коначно, и да се име несрећне Рендове не изговара Ејн, већ Ајн (“ ‘Ayn’ rhymes with ‘mine’”, лепо пише у FAQ секцији сајта Ayn Rand Institute-a ; бар је то могао да погледа: није књига – сајт је).

Ови се аутори и њихове идеје дакако могу критиковати, али се о њима прво мора понешто и знати. Писати критички о једној теоријској позицији (у овом случају - либералном егалитаризму), а притом се не позиционирати на било који начин у односу на њене водеће савремене заступнике, значи, да парафразирам Киша, бити игнорант у стварима филозофским. Критиковати савремени либерализам позивајући се (само) на Маркса и Хегела, подухват је једнаке вредности као и критиковати савремену квантну механику позивајући се (само) на Њутна и Галилеја [\(3\)](#).

Дакле, упркос томе што се Калику канда чини да је наша полемика, полемика између либерала и марксистичког критичара либерализма, она то наравно није. Таква полемика би свакако била занимљива, а верујем и корисна, али Калик не испуњава ни елементарне услове за учешће у њој. Он просто – не зна о чему говори. И ту не помаже никаква луцидна дијалектика, то непознавање објекта критике неће се разрешити никаквим ауфхебунгом. Можда ће царство слободе које ће настати после социјалистичке револуције коначно одбацити на дјубриште историје скандалозну неједнакост између знања и незнања, али то се, бар за сада, још није десило.

На различите алузије и у браду изговорене полу-увреде које ми Калик упућује не бих трошио речи. Са једним изузетком – Калик на једном месту инсинуира да сам текст писао по партијском задатку (као, не зна он, можда и није зато, али за сваки случај да помене и ту могућност...). Нити сам члан ЛДП-а (претпостављам да је то партија на коју се мисли), нити познајем икога ко је њихов члан, тако да задатак нисам имао одакле ни да добијем, све и да сам био спреман да га обавим. Али све то у крајњој линији није ни битно. Оно на шта бих желео да скренем пажњу је ова љупка синтагма “по партијском задатку”, која тако јасно разоткрива стање једног духа и тако гласно призива дух једног времена за које смо се надали да је заувек иза нас.

“ Да не буде неспоразума”, на другом месту пише Калик, ”не одбацујем употребу силе као такве у друштвеном животу. Само разликујем револуционарну силу и

контра-револуционарно (реакционарно) насиље. Прво је легитимно, друго није.” (4)
Упркос Каликовом тврдјењу, либерализам не одбацује супстанцијалну идеју добра, већ само државно наметање једне супстанцијалне идеје добра, т.ј. он омогућује плуралност супстанција. Разлог за ово је јасан – у свакој модерној држави постоји фактички плуралитет схватања доброг живота и наметање једног од ових схватања као јединог важећег нужно би морало укинути сва остала (а са њима и све оне који их прихватају). Морам признати да ми испрва није било баш јасно како Калик намерава да реши тај проблем када буде успостављао ону „једну супстанцијалну идеју добра којој се мора подредити свој властити интерес”

(5)

. После овога, међутим, уистину више нема неспоразума. Што би рекао Каликов старији колега из НСПМ, Слободан Антонић – сада знамо.

Фусноте:

1. Thomas Nagel, *Concealment and exposure & other essays*. (Oxford University Press, 2002), стр. 88

2. Ronald Dworkin, *Sovereign Virtue: Equality in Theory and Practice*, (Cambridge : Harvard University Press, 2000)

3. Да је убедљива марксистичка критике либералног егалитаријанизма итекако могућа, показује и рад Џ. А. Коена (Cohen), рецимо у *If You're an Egalitarian, How Come You're so Rich?* (Cambridge: Harvard University Press, 2000). И ето Калику згодне препоруке за читање...

4. Марио Калик, „Либерализам је анти-егалитаризам“

5. Ibidem. Посебно је питање које ли би то схватање добра могло бити? Калик „егоистичним” либералима пребацује да не маре за државу, али богами ни за националну традицију. У држави Србији, међутим, живе наследници различитих националних, религијских и других традиција, коју од њих одабрати? Већинску? Али шта ћемо са онима који „маре” за друге традиције? На ово питање је најбољи одговор, још пре две године, управо на сајту НСПМ дао Слободан Дивјак: „Свуда тамо где је правни систем у функцији само једне једине културне традиције на делу је тиранија, деспотија, тј. једнодимензионалност културног и идеолошког типа.” И зато је, а не због некаквог „егоизма”, либерализам тренутно најбоље могуће решење за управљање модерном државом, зато што „либерално, тј. апстрактно схваћена 'правна особа' јесте спољашњи, формално-институционални заштитини омотач емпиријској особи као носиоцу различитих партикуларних идентитета.” (види Слободан Дивјак, "Антилибералн и ауторитаризам и говор мржње")